

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između EU i Bosne i Hercegovine
4. PODODBOR ZA PRAVDU, SLOBODU I SIGURNOST
Brisel, 5-6.12.2019.

PREPORUKE
Evropske komisije

Preporuke Komisije u daljnjem tekstu nakon sastanka Pododbora grupirane su prema relevantnim ključnim prioritetima iz Mišljenja Komisije iz maja 2019. o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u EU, a uključuju kratkoročne preporuke iz pratećeg Analitičkog izvještaja.

Rad pravosuđa

Ključni prioritet br. 6: Unaprijediti funkcionisanje pravosuđa kroz usvajanje novih zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću i sudovima BiH u skladu sa evropskim standardima.

Analitički izvještaj

- *usvojiti revidirani Zakon o VSTV-u i Zakon o sudovima u BiH u skladu s evropskim standardima; provesti mjere u oblasti krivičnog postupka navedene u akcionom planu VSTV-a; dosljedno primjenjivati i unaprijediti pravila o imenovanju, ocjenjivanju rada, integritetu i edukaciji sudija i tužilaca;*
- *revidirati zakone o izvršnom postupku u entitetima i Distriktu Brčko, posebno u cilju smanjenja broja neriješenih predmeta vezanih za komunalne usluge oslobađajući sudove tereta nespornih potraživanja.*

Poseban naglasak se stavlja na sljedeće:

Strateške dokumente, pravni okvir i regulatorno tijelo

- Poziva se Ministarstvo pravde BiH (MP) da završi nacrt zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću (VSTV) na temelju zakonodavne inicijative koju je VSTV predstavio u junu 2018. godine i u skladu s relevantnim mišljenjima Venecijanske komisije i Izvještajem grupe eksperata o pitanjima vladavine prava u BiH.
- Poziva se MP BiH da završi nacrt zakona o sudovima u BiH u skladu s propisima EU.
- Poziva se Vijeće ministara BiH (VM) da usvoji revidirani Akcioni plan (2020) za Strategiju za reformu sektora pravde (SRSP) i da pripremi SRSP za period nakon 2020., uključujući određeni broj objektivnih pokazatelja za mjerenje i izvještavanje o napretku reforme.

Nezavisnost, nepristranost, profesionalizam i odgovornost

- VSTV treba da intenzivira provedbu i praćenje svog Akcionog plana za period 2018-2020. i da redovno izvještava o tome.
- Od VSTV-a se očekuje da uspostavi rigorozan i kredibilan sistem provjere imovinskih kartona nosilaca pravosudnih funkcija u skladu s nalazima iz Izvještaja grupe eksperata o pitanjima

vladavine prava u BiH, koji će uključiti i uspostavljanje funkcionalno nezavisnog i finansijski održivog odjela za provjeru imovinskih kartona i obrazaca finansijskog izvještaja. Provjeru imovinskih kartona rukovodilaca i članova VSTV-a treba tretirati kao prioritet.

- Poziva se VSTV da, u skladu s nalazima iz Izvještaja grupe eksperata o pitanjima vladavine prava u BiH, osigura da sve odluke o imenovanju budu podrobno obrazložene prema unaprijed utvrđenim kriterijima, te da se okonča praksa odstupanja od rang liste kandidata.
- Pozivaju se VSTV i nadležni organi da organiziraju godišnji ispit za kandidate za pozicije u pravosuđu kao jedini način ulaska u pravosuđe i da uvedu dugoročni pripremni program za diplomirane pravnike sa položenim pravosudnim ispitom.
- Poziva se VSTV da osigura efikasnost, nepristrasnost i nezavisnost disciplinskih postupaka koji će rezultirati disciplinskim sankcijama sa preventivnim učinkom, u skladu s preporukama Komisije.
- Poziva se VSTV da osigura efikasnost regulatornih mjera zaštite u cilju nepristrasnosti, posebno u slučajevima sukoba interesa i zloupotrebe sistema nasumične dodjele predmeta.
- Poziva se VSTV da efikasno prati donošenje planova integriteta i provedbu smjernica o sprečavanju sukoba interesa u pravosuđu u svim sudovima i tužilaštvima u BiH.

Kvalitet pravosudnog sistema i obuka

- VSTV treba usvojiti sveobuhvatnu strategiju komunikacije za članove VSTV-a i nosioce pravosudne funkcije u cilju povećanja transparentnosti i povjerenja javnosti.
- VSTV i dva entitetska centra za edukaciju sudija i tužilaca trebaju koordinirano uvesti mentorstvo u cijelom pravosuđu u BiH.
- VSTV, u bliskoj saradnji sa sudovima, treba osigurati pristup javnosti svim sudskim presudama putem interneta. Zajedničke komisije najviših sudskih instanci i VSTV-a trebaju nastaviti aktivnosti usklađivanja sudske prakse i uspostavljanja zajedničke baze podataka sudske prakse koja će biti javno dostupna.
- VSTV treba provesti zaključke sa seminara o kvalitetu pravosuđa iz oktobra 2019. u organizaciji TAIEX-a, uključujući uvođenje pokazatelja za mjerenje kvaliteta pravosudnog sistema.
- VSTV treba dostaviti ažurirane podatke za dva nova regionalna projekta koji imaju za cilj poboljšanje mjerenja rezultata rada pravosudnog sistema: projekt *Pregled podataka o stanju u pravosuđu za zemlje Zapadnog Balkana* sa Evropskom komisijom za efikasnost pravosuđa (CEPEJ) i Regionalno istraživanje stanja u pravosuđu sa Svjetskom bankom.

Efikasnost i djelotvornost

- VSTV (u koordinaciji sa predsjednicima sudova i glavnim tužiocima) i nadležne izvršne vlasti trebaju poduzeti odlučne mjere kako bi se smanjio zaostatak u rješavanju predmeta.
- Nadležne izvršne vlasti trebaju provesti niz mjera za rješavanje problema prekomjernog odugovlačenja sudskih postupaka, između ostalog, izmjenama i dopunama zakona o parničnom i krivičnom postupku i usvajanjem propisa kojim će se osigurati pravo na presudu u razumnom roku.
- VSTV i nadležne izvršne vlasti trebaju nastaviti da razvijaju model za profesionalizaciju sudskih izvršitelja.

- Nadležni organi trebaju izmijeniti i dopuniti Zakone o sudovima u entitetima i Distriktu Brčko kako bi se omogućilo efikasnije ustupanje predmeta i raspoređivanje sudija.

Procesuiranje ratnih zločina, nestale osobe i tranzicijska pravda

Ključni prioritet br. 5: Poduzeti konkretne korake na unapređenju okruženja pogodnog za pomirenje kako bi se prevazišlo naslijeđe rata.

Od nadležnih organa BiH se očekuje:

- usvajanje Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina;
- osiguranje dugoročnog finansiranja, iz budžeta BiH, sudija i tužilaca koji su posebno angažirani na smanjenju zaostatka u rješavanju predmeta ratnih zločina;
- podrška i jačanje uloge Instituta za nestale osobe BiH u smislu osiguranja odgovarajućeg broja osoblja i resursa;
- izmjene i dopune postojećeg sporazuma kako bi se osiguralo da BiH u potpunosti preuzme odgovornost za proces rasvjetljavanja sudbine nestalih osoba (Sporazum o preuzimanju uloge suosnivača Instituta za nestale osobe BiH);
- jačanje forenzičnih kapaciteta u BiH, posebno u FBiH, kako bi se unaprijedio proces identifikacije;
- uspostavljanje fonda za podršku porodicama nestalih osoba, kao što je predviđeno zakonom;
- izrada i usvajanje cjelodržavne strategije tranzicijske pravde;
- izrada i usvajanje zakona na državnom nivou koji propisuje minimalna prava civilnih žrtava ratne torture u cijeloj zemlji, u skladu s obavezama prema Konvenciji UN-a protiv mučenja;
- značajno unapređenje sistema obeštećenja za civilne žrtve seksualnog nasilja i mučenja u periodu rata, posebno u pogledu sporedne odgovornosti, uključujući primjenu zastare protiv trećih osoba i određivanje visokih sudskih taksi u povezanim neuspješnim građanskopravnim zahtjevima za naknadu štete;
- uspostava mehanizma za naknadu štete civilnim žrtvama rata, koji će se finansirati budžetskim sredstvima, u slučajevima kada su osuđeni počinioci nesolventni.

Borba protiv korupcije i organiziranog kriminala

Ključni prioritet br. 7: Jačati prevenciju i borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala, uključujući borbu protiv pranja novca i terorizma, prvenstveno putem:

- a) usvajanja i provođenja propisa o sukobu interesa i zaštiti uzbunjivača;*
- b) osiguravanja djelotvornog funkcionisanja i koordinacije tijela za borbu protiv korupcije;*
- c) usklađivanja zakonodavstva i jačanje kapaciteta za javne nabavke;*
- d) osiguravanja efikasne saradnje između tijela za provođenje zakona i sa tužilaštvima;*
- e) demonstriranja napretka u ostvarivanju rezultata proaktivnih istraga, potvrđenih optužnica, kaznenih progona i pravosnažnih osuđujućih presuda u predmetima organiziranog kriminala i korupcije, uključujući i one na visokom nivou;*

f) depolitizacije i restrukturiranja javnih preduzeća i osiguravanja transparentnosti procesa privatizacije.

Borba protiv pranja novca

Od nadležnih organa BiH se očekuje:

- uvođenje registara podataka o stvarnom vlasništvu, u skladu sa četvrtom Direktivom o sprečavanju pranja novca i administrativnim dogovorom između EK i BiH iz novembra 2019. na temelju Akcionog plana između EU i zemalja Zapadnog Balkana za borbu protiv terorizma.

Politika borbe protiv korupcije

Analitički izvještaj

- *osigurati provođenje strategija i akcionih planova za borbu protiv korupcije, posebno kroz obezbjeđivanje odgovarajućih resursa i uspostavljanje mehanizama za praćenje;*
- *osigurati efikasno funkcionisanje i međusobnu koordinaciju organa za prevenciju korupcije i sa Agencijom za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije (APIK);*
- *pokazati napredak u postizanju rezultata u suzbijanju i prevenciji korupcije, posebno uvođenjem djelotvornih sankcija koje imaju i preventivni efekta, uključujući oduzimanje protivpravno stečene imovinske koristi.*

Od nadležnih organa BiH se očekuje:

- usvajanje dosljednih politika i akcionih planova za borbu protiv korupcije, posebno nove Strategije BiH za borbu protiv korupcije za period 2020-2024, te osiguranje njihove efikasne provedbe i evaluacije;
- uspostavljanje tijela za borbu protiv korupcije u Kantonu 10 (Livno) i postizanje napretka u profesionalizaciji *ad hoc* tijela za borbu protiv korupcije u cijeloj zemlji;
- daljnje jačanje kapaciteta odjela za reviziju Centralne izborne komisije za praćenje poštivanja propisa o finansiranju političkih stranaka, u skladu s preporukama ODIHR/GRECO-a;
- izmjene i dopune relevantnih propisa i uspostavljanje efikasnog mehanizma za provjeru tačnosti podataka u imovinskim kartonima nosilaca javnih funkcija, kao i funkcionalnog mehanizma za sprečavanje sukoba interesa, posebno u FBiH i Distriktu Brčko.

Saradnja u oblasti droga

Analitički izvještaj:

usvojiti akcioni plan koji će omogućiti implementaciju nacionalne strategije o nadzoru nad opojnim drogama, prevenciji i suzbijanju zloupotrebe opojnih droga za period 2018-2023.

Od nadležnih organa u BiH se posebno očekuje da:

- usvoje revidirano zakonodavstvo o sprečavanju i suzbijanju zloupotrebe opojnih droga i poboljšaju mehanizme za borbu protiv zloupotrebe droga;
- formaliziraju saradnju s Evropskim centrom za kontrolu droga i ovisnosti o drogama (EMCDDA), uspostave kontakt tačku za pitanja zloupotrebe droga za cijelu zemlju i sistem ranog upozoravanja;
- uvedu fleksibilne mehanizme koji omogućuju redovno ažuriranje liste kontroliranih psihoaktivnih supstanci.

Borba protiv organizovanog kriminala i saradnja na provođenju zakona

Analitički izvještaj:

→ *ojačati saradnju među agencijama za provođenje zakona, posebno uspostavljanjem specijalizovanih istražnih timova za više složenih slučajeva koji uključuju privredni kriminal, korupciju i organizovani kriminal, poboljšanje međusobnog pristupa bazama podataka i sigurnu razmjenu informacija, jačanje finansijskih istraga i uspostavljanje kontaktne tačke za vatreno oružje;*

→ *pokazati napredak ka uspostavljanju evidencije o istragama, gonjenju, konačnim presudama, zaplijeni i oduzimanju imovine stečene krivičnim djelima u slučajevima organizovanog kriminala, sa posebnim fokusom na pranje novca.*

Od nadležnih organa u BiH se posebno očekuje da:

- dalje jačaju i usklađuju pravni okvir s pravnom stečevinom EU, posebno propise u oblasti kibernetičkog kriminala, civilnog posjedovanja oružja, eksploziva za civilnu upotrebu i prijevoza opasnih materija;
- uspostave na državnom nivou kapacitete za upravljanje nezakonito stečenom imovinom i uspostave ured za oduzimanje nezakonito stečene imovine nadležan za olakšavanje pronalaska, identifikacije i oduzimanja imovine stečene kaznenim djelom;
- uspostave timove za odgovor na računarske incidente (CERT) na državnom nivou i u Federaciji BiH i unaprijede njihov rad u Republici Srpskoj;
- usvoje strateški okvir za borbu protiv teškog i organiziranog kriminala uključujući kibernetički kriminal i trgovinu ljudima i izrade Procjenu opasnosti od teškog i organizovanog kriminala (SOCTA) u skladu s metodologijom EUROPOL-a koja bi uključila nadležna tijela na svim nivoima vlasti;
- dodatno ojačaju policijsko djelovanje utemeljeno na obavještajnim podacima na svim nivoima vlasti.

Borba protiv terorizma

Analitički izvještaj:

→ *poboljšati kapacitete za borbu protiv terorizma kroz bolju saradnju i koordinaciju, jačanjem razmjene kriminalističkih obavještajnih podataka i uspostavljanjem programa za sprečavanje radikalizacije i pomaganje u raskidanju sa nasilnim ekstremizmom;*

Od nadležnih organa u BiH se posebno očekuje da:

- provedu sve mjere uključene u administrativni dogovor između EK i BiH iz novembra 2019. godine nakon Akcionog plana između EU i zemalja Zapadnog Balkana o borbi protiv terorizma.

Pravosudna saradnja u građanskim i krivičnim stvarima

Analitički izvještaj:

→ *u potpunosti provesti sporazum o operativnoj saradnji sa Europolom, posebno imenovanjem nacionalne kontaktne tačke, te potpisati sporazum o saradnji sa Eurojustom;*

Od nadležnih organa u BiH se posebno očekuje da:

- omogućće operativnu saradnju s EUROJUST-om uz primjenu odgovarajućih standarda zaštite podataka;
- izmijene i dopune propise o međunarodnoj pravnoj pomoći, usvoje dodatne bilateralne sporazume o saradnji između sudova u regiji i šire i ojačaju pravosudnu saradnju s državama članicama EU;
- što prije finaliziraju interne procedure potrebne za pristupanje međunarodnim instrumentima u oblasti pravosudne saradnje kao što je Haška konvencija od 19.10.1996. godine o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju, izvršenju i saradnji u oblasti roditeljske odgovornosti i mjera za zaštitu djece, te Protokol od 23.11.2007. godine o pravu koje se primjenjuje na obaveze izdržavanja;
- pojačaju obuku sudaca i tužitelja o korištenju međunarodnih instrumenata u okviru pravosudne saradnje, naročito instrumenata Vijeća Evrope (uzajamna pomoć, ekstradicija, transfer osuđenih osoba).

Azil, migracije, upravljanje granicama i vizna politika

Ključni prioritet 8. *Osigurati efikasnu koordinaciju upravljanja granicama i kapacitetima za upravljanje migracijama na svim nivoima i osigurati funkcionisanje sistema azila.*

Analitički izvještaj:

→ *osigurati djelotvornu koordinaciju kontrole granica i upravljanja migracijama i ojačati postupke za davanje azila kako bi se osobama kojima je to potrebno pružila međunarodna zaštita;*

Azil i migracije

Od nadležnih organa u BiH se posebno očekuje da:

- ojačaju operativne kapacitete kako bi osigurali pristup postupku odobravanja azila i srodnim pravima;
- preuzmu odgovornost za upravljanje migracijama, osiguraju odgovarajuće krizno planiranje i unaprijede mehanizme koordinacije;
- povećaju kapacitete za odgovor na migracijsku krizu, primarno dodatni smještaj i kapacitet za zdravstvenu zaštitu kako bi riješili povećani priliv migranata, posebno identificiranjem odgovarajućih prijemnih kapaciteta;
- unaprijede efikasnost registracije i identifikacije migrantske populacije i međuinstitucionalnu saradnju, primarno povećanjem ljudskih resursa;
- intenziviraju provedbu sporazumima o readmisiji i ulože napore da sklope dodatne sporazume o readmisiji sa zemljama porijekla nezakonitih migranata i ostalim zemljama s visokim migrantskim rizikom;
- unaprijede kontrolu izrade biometrijskih pasoša i postupke nabavki;
- osiguraju nesmetane aktivnosti i surađuju s partnerskim humanitarnim organizacijama i organizacijama civilnog društva kako bi riješili osnovne potrebe izbjeglica i migranata.

Upravljanje granicom i vizna politika, uključujući monitoring nakon liberalizacije viznog režima

Od nadležnih organa u BiH se posebno očekuje da:

- usvoje novu Strategije integriranog upravljanja granicom (IBM) i Akcioni plan za razdoblje 2019 – 2023;
- osiguraju da svi sistemi lične identifikacije instalirani na granicama i budući sistemi kao što su Sistem za personalnu identifikaciju, sigurno poređenje i vrednovanje (PISCES) budu u skladu s zahtjevima EU za zaštitu ličnih podataka;
- nastave organizirati informativne kampanje o pravima i obavezama bezviznog putovanja.

Osnovna prava

Ključni prioritet 9. <i>Jačanje zaštite prava svih građana, posebno osiguravanjem provedbe propisa o zabrani diskriminacije i o rodnoj ravnopravnosti.</i>

Analitički izvještaj:

→ *izvršiti sudske odluke kako bi se okončala pojava podijeljenih škola;*

Od nadležnih organa u BiH se posebno očekuje da:

Politike zabrane diskriminacije / Ravnopravnost između žena i muškaraca

- usvoje revidirani Akcioni plan za provedbu odluke Europskog suda za ljudska prava u predmetu Sejdić-Finci;
- uspostave odgovarajuće i pouzdano prikupljanje statističkih podataka i osiguraju njihovu primjenu za sveobuhvatnu analizu i procjenu diskriminativnih pojava u zemlji;
- poduzmu konkretne mjere za administrativno i pravno objedinjavanje neriješenih predmeta „dvije škole pod jednim krovom“, i provedu Preporuke za inkluzivno obrazovanje u BiH koje je Vijeće ministara BiH usvojilo u oktobru 2019. godine; usvoje i provedu preporuke politike zajedno s Mapom puta za promociju inkluzivnog obrazovanja u BiH, izrađenom u razdoblju 2018. i 2019. godine kroz zajednički horizontalni instrument EU i Vijeća Evrope za kvalitetno obrazovanje u multietničkim društvima; finaliziraju i provode Zajedničko jezgro nastavnih planova i programa utemeljeno na ishodima učenja i prošire dostupnost nacionalne grupe predmeta u cijeloj zemlji;
- osiguraju sustavno prikupljanje podataka o govoru mržnje i zločinima iz mržnje i unaprijede identifikaciju i izvještavanje o takvim pojavama od strane agencija za provedbu zakona kao i učinkovito praćenje;
- usvoje izmjene i dopune Krivičnog zakona RS-a kojima će se obuhvatiti izmjene i dopune Zakona o zaštiti od nasilja u porodici kako bi se zakonodavni okvir uskladio sa Istambulskom konvencijom.

Pravo na život- sprečavanje mučenja i zlostavljanja - zatvorski sistem

Ključni prioritet 10. Osigurati pravo na život i zabranu mučenja, posebno a) ukidanjem odredbe o smrtnoj kazni iz Ustava Republike Srpske i b) odrediti nacionalni mehanizam za sprečavanje torture i zlostavljanja

Analitički izvještaj:

→ *odrediti nacionalni preventivni mehanizam protiv mučenja i zlostavljanja i izmijeniti i dopuniti Zakon o ombudsmanu za ljudska prava;*

Od nadležnih organa u BiH se posebno očekuje da:

- osiguraju učinkovitu i neovisnu istragu u svim slučajevima sumnjivih smrti i neriješenih ubojstava;
- provedu preporuke Komiteta UN-a protiv mučenja (UNCAT) iz njihovih zaključnih razmatranja u šestom periodičnom izvještaju o BiH od 22. decembra 2017. godine i posjete Europskog odbora za sprječavanje mučenja iz juna 2019. godine;
- puste u rad državni zatvor BiH, uključujući i finaliziranje pravnih dokumenata i zapošljavanje kompetentnog osoblja.

Sloboda okupljanja i udruživanja

Ključni prioritet 11. Osigurati poticajno okruženje za civilno društvo, posebno poštujući evropske standarde o slobodi udruživanja i slobodi okupljanja.

Od nadležnih organa u BiH se posebno očekuje da:

- usklade propise i prakse o slobodi okupljanja diljem zemlje u skladu s preporukama Europske komisije koje su rezultat misije stručne procjene o slobodi okupljanja koja je održana u maju 2018. godine i mišljenja Venecijanske komisije iz decembra 2019. godine.

Sloboda izražavanja

Ključni prioritet 12. *Garantovati slobodu izražavanja, slobodu medija i zaštitu novinara, na prvom mjestu (a) osiguranjem odgovarajućeg sudskog epiloga za slučajeve prijetnji i nasilja protiv novinara i medijskih radnika, i (b) osiguranjem finansijske održivosti javnog RTV sistema.*

Analitički izvještaj:

- *obezbijediti zaštitu novinara i sistematsko institucionalno procesuiranje slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima;*
- *obezbijediti finansijsku održivost i političku nezavisnost javnih emitera i uskladiti entitetske zakone s državnim zakonom o javnom RTV sistemu;*
- *usvojiti propise o transparentnosti vlasništva nad medijima i kriterijume javnog oglašavanja*
- *uskladiti propise o zaštiti podataka i o slobodnom pristupu informacijama sa standardima EU.*

Od vlasti BiH se očekuje da:

- sakupe podatke o prijetnjama i napadima na novinare i medijske radnike i osiguraju odgovarajuće dalje postupanje u tim slučajevima;
- osiguraju dosljednu primjenu zakona o kleveti, uključujući određivanje odštete i osiguranje brzog procesuiranja slučajeva klevete;
- u potpunosti provedu propise o javnom RTV emitovanju tako što će registrovati RTV Korporaciju i provesti drugu fazu prelaska na digitalno emitovanje putem zajedničke promocije i koordinacije tehničkog razvoja i uvođenjem novih tehnologija bez da je RTV Korporacija registrovana u skladu sa odgovarajućim zakonima; tako što će garantovati političku neutralnost i nezavisnost upravnih odbora javnih RTV emitera; osigurati održivi model finansiranja javnog RTV sistema, a posebno u pogledu naplate RTV takse na jedinstven račun za cijelu zemlju, u skladu sa Zakonom o javnom RTV sistemu BiH (član 23); potpuno uskladiti entitetske zakone sa zakonima na državnom nivou i osigurati njihovu punu provedbu u najboljem interesu javnosti;
- podnesu nacrt novog zakona o javnom RTV servisu službama Komisije na procjenu usklađenosti sa *acquis*-em EU.

Zaštita ugroženih grupa

Ključni prioritet 13. *Poboljšati zaštitu i uključivanje ugroženih grupa, posebno osoba sa invaliditetom, djece, LGBTI osoba, članova romske zajednice, pritvorenika, migranata i*

tražilaca azila, kao i raseljenih osoba i izbjeglica u skladu sa ciljem zatvaranja Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma.

Od vlasti BiH se očekuje da:

- obnove Strategiju o deinstitutionalizaciji i transformaciji ustanova socijalne zaštite u FBiH koja ističe 2020. godine i osiguraju njenu učinkovitu provedbu, na prvom mjestu kroz dodjelu odgovarajućeg iznosa budžetskih sredstava;
- osiguraju dalju promociju hraniteljstva i alternativnih rješenja, te preduzimanje posebnih mjera za rješavanje pitanja izrabljivanje djece i iskorištavanje djece za prošnjju;
- značajno poboljšaju skupljanje pouzdanih podataka o stopama siromaštva djece, nasilju nad djecom, a posebno ranjivim grupama kao što su djeca sa invaliditetom, romska djeca i djevojčice;
- poboljšaju stopu obuhvata djece predškolskim obrazovanjem;
- usklade relevantne zakone sa Konvencijom o pravima djeteta (između ostalog, krivične zakone, porodične zakone, zakone o nasilju u porodici, zakone o dječjoj zaštiti i zakone o socijalnoj zaštiti);
- usvoje i na svim nivoima provedu Akcioni plan za ravnopravnost LGBTI osoba u BiH;
- pojednostave proceduru pravnog priznanja promjene pola za transrodne osobe i ojačaju njihovu socijalnu uključenost.

Procesna prava i pristup pravdi

Od vlasti BiH se očekuje da:

- izrade i usvoje izmjene i dopune zakona o parničnim postupcima u cilju poboljšanja statusa žrtava kojima je dodijeljen status ugroženosti tokom krivičnog procesa i koje traže odštetu u građanskim parnicama;
- poboljšaju zakonski okvir koji reguliše zaštitu identiteta žrtava i svjedoka u parničnim postupcima;
- otvore kancelarije za pravnu pomoć na državnom nivou i u dva kantona gdje još nisu otvorene; izvrše novu procjenu potreba za pravnom pomoći za cijelu zemlju.

Socijalna uključenost Roma

Od vlasti BiH se očekuje da:

- izrade i usvoje novi akcioni plan za Rome nakon 2020. godine;
- osiguraju finansijska sredstva za provedbu revidiranog Akcionog plana BiH za rješavanje problema Roma u oblastima zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite 2017-2020, uključujući i na lokalnom nivou, i riješe pitanje trenda smanjenja budžetskih sredstava;
- osiguraju provedbu Okvirnog akcionog plana o obrazovnim potrebama Roma/Romkinja u BiH na entitetskom i kantonalnom nivou, uključujući dodjelu odgovarajućih sredstava;

- provedu Operativne zaključke seminara o socijalnoj uključenosti Roma iz 2018. i 2020. godine i Deklaraciju partnera sa Zapadnog Balkana o integraciji Roma/Romkinja potpisanu 2019. godine u Poznanu;
- provedu preporuke 4. mišljenja Savjetodavnog odbora Savjeta Evrope o Okvirnoj konvenciji za zaštitu nacionalnih manjina, kao i Izvještaja SE/ECRI iz 2017. godine.

Izbjeglice i interno raseljene osobe

Od vlasti BiH se očekuje da:

- unaprijede konsolidovane podatke o korisnicima, objedine informacije prikupljene na svim nivoima uprave i uspostave ažurirani pregled statusa interno raseljenih osoba i izbjeglica;
- izrade akcioni plan za rješavanje situacije osoba koje još uvijek žive u kolektivnim centrima;
- poboljšaju odgovor organa za provedbu zakona i procesuiranje slučajeva napada na povratnike, uključujući procesuiranje krivičnih djela izazivanja etničke i nacionalne mržnje.

Zaštita ličnih podataka

Od vlasti BiH se očekuje da:

- obezbijede da se nacrti zakona na svim nivoima podnose Agenciji za zaštitu ličnih podataka na mišljenje kad god se tiču pitanja zaštite podataka;
- osiguraju da pravo na privatnost i zaštitu podataka nesrazmjerno ne ograničava pravo pristupa informacijama, posebno kada je to u javnom interesu, i da je u ravnoteži sa drugim osnovnim pravima i zakonitim ciljevima u demokratskom društvu.

Finansijska pomoć i koordinacija donatora u oblasti pravde i unutrašnjih poslova

Od vlasti BiH se očekuje da:

- pripreme i podnesu Komisiji plan obuka o pitanjima vladavine prava (poglavlja 23 i 24) na koordinisan i sveobuhvatan (sektorski) način, sa najviše 20 događaja godišnje za svako poglavlje;
- konsultuju Evropsku komisiju (Jedinicu za TAIEX) i Delegaciju Evropske unije o listi učesnika na događajima TAIEX-a.

NAREDNE AKTIVNOSTI

Od Bosne i Hercegovine se očekuje da:

- obezbijedi ažurne informacije o usvajanju planova integriteta i provedbi smjernica za sprječavanje sukoba interesa u pravosuđu u svim sudovima i u svim tužilaštvima;
- obezbijedi ažurne informacije o procesu profesionalizacije *ad hoc* tijela za borbu protiv korupcije;
- dostavi nacrt zakona o zaštiti podataka, koji ima za cilj usklađivanje sa *acquis*-em EU (GDPR i Direktiva 680/2016) i mišljenjima primljenim od različitih institucija vlasti;
- dostavi novi nacrt zakona o javnom RTV servisu.